

Overdreven forebyggingsiver

Nina Strand

journalist i Tidsskrift for Norsk psykologforening

– Forebygging må ikke gå ut over romsligheten overfor det enkelte barnet, sier Guro Øiestad.

– **I Morgenbladet 29. juli skriver psykolog og filosof Ole Jacob Madsen om hvordan en bekymret helsesøster sendte sønnen hans til fysioterapeut fordi han ikke hadde lært å gå som ettåring. Går alarmen for fort på helsestasjonene?**

– Hvis eksempelet stemmer, har forebyggingsiveren tippet over i misforståelse. Jeg har truffet mange helsesøstre i forbindelse med foredrag, og mitt generelle inntrykk er at dette er kloke fagpersoner. Men fokuset på forebygging kan få et overslag: Når vi mennesker blir ivrige på noe, har vi en tendens til å overdrive. Vi er opptatt av tidlig intervensjon, og kan glemme at mange småproblemer bare er normalvariasjon.

– **Er begrepet om normalitet blitt for trangt?**

– Ut fra Madsens erfaring kan man få det inntrykket. Variasjonene i barns utvikling er stor, det er selvsagt like normalt å ligge under snittet som over. Forskjellighet er ikke et problem, og mye som kan se ut som problemer, går over av seg selv. Seksåringene som begynner på skolen i disse dager, vil variere enormt både i ferdigheter og i modenhet, og det aller meste er innenfor normalen. Samtidig er det god folkehelse å følge med på og å intervensjonere tidlig ved indikasjoner på mistrivsel eller skjevutvikling hos de små barna. Og da er det ofte ikke barnet, men barnets omgivelser det handler om. God selvfølelse kommer ikke av å være tidlig ute i utviklingen eller flink, men av det å bli akseptert av omgivelsene.

– **Fagpersoner på helsestasjonen, i barnehagen og på skolen har fått beskjed om å følge med og å fange opp barn som sliter?**

– Ja, men bekymring og ekstra ressurser skal gis til barn som reelt sett trenger det. Voksne som omgås barn, må ha romslige standarder for hva vi skal se på som normalt. Det er en menneskerett å streve med ting når man vokser opp.

– **Vi har sett tragiske konsekvenser av at barn med store problemer ikke ble sett av barnehagepersonell eller lærere? I fjor døde en gutt i Oslo av sult, det var omsorgssvikt som ingen så.**

– Når det er indikasjoner på at noe er galt, skal barnet få spesialisert hjelp så tidlig som mulig, da er det viktig å gripe aktivt inn. Men vi må ikke tippe over og bli opptatt av å «finne fem feil» i møtet med det enkelte barnet. Vi skal følge med på barnas liv, og de fleste barn vil trenge litt ekstra hjelp i perioder. Det kan en lærer med relasjonell kompetanse gi dem. Oftest er det lite som skal til. Det er utfordrende å vite når en skal gripe inn med henvisning, og når en kan se det an eller gjøre små lokale grep. Universalforebygging er det viktigste overfor barn: gode omsorgsmiljøer i familie, barnehage og skole – med voksne som kan fange opp alvorlig strev og henvise til spesialiserte hjelpetilbud, når det trengs.

– **Da du fikk Åse Gruda Skards formidlingspris i 2014, sa du at psykologfaget er til for å deles. Madsen derimot er kritisk til det psykologiske blikket som «vandrer fritt i institusjoner som helsestasjoner».**

– Jeg synes det er selvsagt at skal vi dele kunnskap som er viktig for folkehelse. I disse dager gir jeg selv ut en bok sammen med Ida Brandtzæg og Stig Torsteinson: *Se eleven innenfra*, om hvorfor

relasjonen mellom lærer og elev er så viktig. Hvordan kan vi forstå og hjelpe den utfordrende eleven, eller hun stille, sjenerte i klasserommet som aldri sier noe? Vi skriver mye om det normale i å streve, og vi mener dette er viktig deling av robust psykologisk kunnskap i en universalforebyggende ramme. Jeg ser imidlertid faren ved at psykologi strøs tynt ut over mange miljøer. Vi risikerer misforståelser, vi må tydeliggjøre forskjellen mellom indikasjoner og normalvariasjoner. Jeg kommer til å ha dette i bakhodet neste gang jeg underviser lærere og helsesøstre. Madsens kronikk var bevisstgjørende.

– Er psykologien blitt et nytt maktspråk? Er du i tilfelle selv med på å spre dette maktspråket og dermed angst og bekymring blant foreldre og fagfolk?

– Jeg ser det ikke slik, men kunnskap har alltid gitt makt, og krever derfor ansvarlighet hos fagformidlere. Det nye nå er kanskje hva som skjer i møtet mellom fagkunnskap og medier. Alt er tilgjengelig via nettet, informasjon skal være kort, kjapp og fengende, kunnskap presses inn i formen «tre tips fra psykologen». Komplekse fenomener blir overforenklet og dermed misforstått. Tips blir oppfattet normativt, som standarder det er farlig å avvike fra. Det er viktigere enn noensinne at vi er nyanserte i fagformidlingen, at vi jobber med å rydde opp i misforståelser, og at vi unngår å være normative der variasjon er naturlig. For noen år siden skrev jeg en bok om barn og unges selvfølelse. I dag ville jeg lagt mer vekt på å slappe litt av som foreldre, ikke stresse så mye med å gjøre ting riktig.

– Er dagens foreldre for lett krenkbare når noen peker på at barnet vårt ikke er optimalt?

– Foreldrenes reaksjoner *kan* være uttrykk for at vi i dag er veldig opptatt av å være vellykka og ha velfungerende barn. Likevel tror jeg at foreldre til alle tider har vært sårbare for kommentarer om barna sine. Det er smertefullt for oss hvis det er noe med barna. Vi vil dem så inderlig vel, og vi blir redde for at vi har gjort noe galt, ikke minst fordi vi kjenner til hvor viktig godt nok foreldreskap er.

Hvorfor NÅ?

- I Morgenbladet 29. juli skrev Ole Jacob Madsen om «helsestasjonismen» – det han ser som overdreven bekymring for barn og forebygging på avveie.
- Guro Øiestad kommer den 12. september med boka *Se eleven innenfra . Relasjonsarbeid og mentalisering på barnetrinnet* (Gyldendal Akademisk) sammen med Ida Brandtzæg og Stig Torsteinsson.
- Øiestad er psykologspesialist og førstelektor ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.